

УДК 351.853

Т. П. Козаченко,
к. держ. упр., докторант кафедри державного менеджменту,
Національна академія державного управління при Президентові України

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

T. Kozachenko,
PhD in Public Administration, Post-doctoral student, Department of Public Management,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF SPECIALISTS IN PUBLIC ADMINISTRATION REGARDING STRATEGIC ENVIRONMENTAL ASSESSMENT

У статті наведено обґрунтування актуальності включення екологічної складової в структуру професійної компетентності спеціалістів, що дозволить своєчасно вирішувати проблемні питання в екологічній сфері. На основі комплексного теоретико-методологічного та науково-практичного аналізу визначено пріоритетні напрями формування професійної компетенції фахівців сфери публічного управління щодо проведення стратегічної екологічної оцінки, зокрема визначено сутнісні ознаки та складові професійної компетентності, екологічної компетентності та стратегічної екологічної оцінки; розглянуто модель емпіричного навчання Д. Колба як один із методів навчання, який базується на вже надбаному досвіді; окреслено компетентнісні ознаки фахівця зі стратегічної екологічної оцінки. Крім того, автором сформульовано сутнісні ознаки професійної компетентності фахівця сфери публічного управління щодо проведення стратегічної екологічної оцінки та доведено, що основними дієвими напрямками формування та підвищення рівня професійної компетентності публічних службовців з питань стратегічної екологічної оцінки можна вважати розроблення й обґрунтування нових критеріїв оцінювання якостей, результативності в сфері публічної служби та стимулювання професійного зростання в процесі щорічного оцінювання.

This article substantiates the urgency of the inclusion of an ecological component in the structure of professional competence of specialists, which will allow timely solving problematic issues in the environmental sphere. Priority directions of formation of professional competence of specialists in the sphere of public administration in conducting strategic environmental assessment are determined based on complex theoretical, methodological, and scientific-practical analysis. In particular, the author identified the essential features and components of professional competence, environmental competence and strategic environmental assessment. The author examined the model of empirical study by D. Kolba as one of the methods of teaching, which is based on already well-established experience. The competency features of a specialist in strategic environmental assessment are outlined. In addition, the author formulated the essential features of the professional competence of a specialist in the field of public administration in conducting a strategic environmental assessment. It is proved that the development and substantiation of new criteria for evaluating the qualities, performance in the field of public service and stimulation of professional growth in the process of annual evaluation can be considered as the main effective directions for the formation and improvement of the level of professional competence of public servants on strategic environmental assessment issues.

Ключові слова: публічне управління, професійна компетентність, екологічна компетенція, стратегічна екологічна оцінка.

Key words: public administration, professional competence, ecological competence, strategical ecological assessment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За умов сучасної екологічної ситуації, яка склалася в багатьох регіонах України та на планеті в цілому, стає актуальним включення в структуру як професійної

компетентності спеціаліста, так і громадянської компетентності екологічної складової, яка б дозволила своєчасно знаходити правильні (з точки зору мінімального ризику для здоров'я людини і якості навколишнього се-

Таблиця 1. Характеристика компетентностей

№ з/п	Види компетентностей	Характеристика компетентностей
1	2	3
1	Особистісні компетентності	Включають у себе фізіологічні та інтелектуальні здібності (гнучке та аналітичне мислення, швидкість мислення, пам'ять, уважність, витривалість, енергійність, швидкість реакції сприйняття тощо), темперамент (екстравертованість – інтровертованість та рівень нейротизму) та вольові якості особистості (впевненість у собі, оптимізм, самоконтроль, ініціативність, саморозвиток, самокритичність, мотивація досягнення успіху, цілеспрямованість, справедливість, сумлінність, стресостійкість, мистецтво опанування собою, рішучість, наполегливість, дисциплінованість, витримка, здатність до подолання труднощів, обов'язковість)
2	Професійна компетентність	Передбачає належність до певної професійної групи, сутність та місію професій сфер державного управління. Це – сукупність знань, умінь, навичок і здібностей, які необхідні та обумовлені специфікою професії «державний службовець». Цей вид компетенції показує, якими знаннями, уміннями, навичками та здібностями повинна володіти особа, щоб стати представником держави та гідно нести це звання. Принципи професійної компетентності є тотожними до принципів сфери державного управління
3	Функціональна компетентність	Визначається місцем фахівця в організаційній структурі органу публічної влади, вона тісно пов'язана з предметною діяльністю та залежить від функціональних обов'язків, які повинен виконувати фахівець на своєму робочому місці. Функціональна компетентність включає: наявність профільної освіти; теоретичні знання та практичні навички, необхідні для виконання посадових обов'язків; здатність планувати та організовувати свою трудову діяльність; здатність самостійно приймати рішення; уміння знаходити нестандартні рішення тощо
4	Управлінська компетентність	Повинні володіти фахівці, що визначені штатним розписом як керівники й мають у підпорядкуванні інших осіб. Цей вид компетентності повинен забезпечувати ефективний процес реалізації чотирьох функцій управління: планування, організації, мотивації та контролю. Керівник повинен ефективно впливати на своїх підлеглих з метою підвищення результативності роботи кожного з них, відділу, яким він керує, та організації в цілому. Керівник органу державної влади повинен володіти спеціальними знаннями та навичками менеджменту, здатністю виконувати усі функції управління, планувати, організовувати, контролювати роботу, володіти такими менеджерськими рисами: доміантністю, об'єктивністю, взаєморозумінням, прагненням до раціоналізму й високої якості, відповідальністю та надійністю у вирішенні кінцевих рішень тощо
5	Соціальна компетентність	Необхідна для ефективної роботи кадрів у колективі та з громадянами України. Її умовно можна розділити на комунікативну (виявляється через здатність ефективно спілкуватись з колегами, керівниками, підлеглими та громадянами) та соціально-практичну (виявляється через здатність працювати в команді, відігравати певну роль у команді, намагатися досягати співпраці з колегами, налагоджувати співпрацю з громадськими організаціями, іншими органами публічного управління)

Джерело: складено за [5, с. 210—213].

редовища) вирішення проблемних екологічних ситуацій [11, с. 92].

Природне і соціальне середовище невіддільні одне від одного. Погіршення екологічної ситуації в Україні, яка все більше впливає на здоров'я людей, стало атрибутом сучасності. Однією з основних причин такого становища є низька ефективність системи державного управління природоохоронною сферою України. Об'єктивна реальність змушує звернути особливу увагу на професійну підготовку кадрів у частині формування в структурі їх компетентності важливої складової — екологічної компетентності та екологічної культури. Формування сучасної екологічної культури фахівців передбачає знання і вміння реалізувати ідеї сталого розвитку та відповідну діяльну поведінку щодо забезпечення екологічно-соціально-економічного збалансованого розвитку людства [8, с. 228].

Працюючи з науковими фондами та досліджуючи праці з обраної тематики багатьох науковців, можемо констатувати, що незважаючи на велику кількість наукових праць щодо визначення професіоналізації, професійної компетентності, екологічної компетентності тощо, питання формування професійної компетентності фахівців сфери публічного управління щодо стратегіч-

ної екологічної оцінки на сьогоднішній день є недостатньо дослідженим, що й зумовило наш вибір напрямі наукового дослідження.

МЕТА

На основі комплексного теоретико-методологічного та науково-практичного аналізу визначити пріоритетні напрями формування професійної компетенції фахівців сфери публічного управління щодо проведення стратегічної екологічної оцінки. Досягнення мети потребує вирішення наступних завдань: визначити сутнісні ознаки та складові професійної компетентності, стратегічної екологічної оцінки, довести, які навчальні методи будуть найефективніші під час професійної підготовки та формуванні професійної компетентності, окреслити компетентнісні ознаки фахівця зі стратегічної екологічної оцінки, сформулювати сутнісні ознаки професійної компетентності фахівця сфери публічного управління щодо проведення стратегічної екологічної оцінки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Відомо, що професіоналізм представляється нам у якості інтегральної характеристики людини, проявляю-

щейся професійної діяльності, а також у поведінці та спілкуванні. У понятті "професіоналізм" відображається такий ступінь оволодіння людиною психологічною структурою професійної діяльності, яка відповідає існуючим у суспільстві стандартам і вимогам. Під професійною, розуміємо будь-яку складну діяльність, яка постає як конституційований спосіб виконання будь-чого, який має нормативно встановлений характер. Професійна діяльність є об'єктивно складною, тому вона тяжка для освоєння, потребує тривалого періоду теоретичного та практичного навчання.

Але, професіоналізм — це не тільки досягнення людиною високих показників праці (якості, надійності, ефективності тощо), але й особливості її професійної мотивації, професійного мислення, система її устремлень, ціннісних орієнтацій, сенсу праці — того, що складає професійна самосвідомість [7]. Поняття професійної компетентності в теорії педагогічної освіти трактується паралельно з поняттям професіоналізм. Щодо компетентності, то вона є характеристикою конкретної людини (або її дій), а саме — індивідуальна характеристика ступеню відповідності вимогам професії.

Передбачається, що компетентна особистість володіє не лише знаннями, високими моральними якостями і є професіоналом, а й вміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання й беручи на себе відповідальність за свою діяльність [3, с. 8].

Як зазначає у своїх дослідженнях Т. Морозова, компетентність — це індивідуальна характеристика людини, яка визначається поєднанням психічних якостей, психічного стану, що дозволяє діяти самостійно й відповідально, як володіння людиною здатністю та вмінням виконувати певні трудові функції. Оцінювання чи вимірювання кінцевого результату праці — єдиний науковий спосіб судити про компетентність [13, с. 5].

Професіоналізація здійснюється як цілісний, безперервний процес, в основі якого лежить комплекс механізмів, які розвиваються, взаємодіють між собою і послідовно змінюють один одного. Виявити і розкрити ці механізми можна тільки на основі цілісної концепції професіоналізації, яка має в своєму розпорядженні єдиний концептуальний апарат, що описує професійний розвиток людини від початку до кінця, від моменту прийняття професії до моменту завершення активної професійної діяльності. Зміст професійного розвитку тісно пов'язаний зі соціально-економічною ситуацією, яка складається в суспільстві.

Власну видову характеристику компетентностей (табл. 1), базуючись на дослідженні питань компетентності та професіоналізму кадрів управління, пропонує В. Волик.

Досліджуючи питання професійної компетентності, А. Маркова виокремлює: спеціальну компетентність — володіння безпосередньо професійною діяльністю на досить високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток; соціальну компетентність — володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співробітництвом, а також уживаними у цій професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці; особистісну компетентність — володіння прийомами особистісного самовиявлення, засобами протистояння професійним деформаціям осо-

бистості; індивідуальну компетентність — володіння прийомами самореалізації та розвитку індивідуальності у межах професії, готовність до професійного росту, уміння організувати раціонально свою працю без перевантажень часу та сил [10, с. 15].

Крім того, професійну компетентність можна тлумачити і як сукупність умінь та навичок спеціаліста вирішувати певний клас професійних задач при наявності знань та досвіду, необхідних для ефективної професійної діяльності у заданій предметній галузі. При цьому професійна компетенція розуміється як здатність вирішувати конкретний вузькоспеціалізований спектр підзадач, на які декомпозується професійна задача. За такого підходу професійна компетентність може розглядатися як сукупність професійних компетенцій [1, с. 110].

Ми погоджуємося з науковцями, які зазначають, що єдиного підходу до визначення компетентності кадрів управління екологічної сфери немає, оскільки існують різні тлумачення поняття "професійна компетентність". Так, Н. Ромейко представляє екологічну компетентність (фахівця) як складний системний об'єкт, побудований на інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у сфері екології і певного набору особистих якостей, що виконує специфічну функцію в системі професійної діяльності, обумовлюючи готовність до екологічно адекватної поведінки в ситуаціях морального вибору [17, с. 7].

Екологічна компетентність ґрунтується на знаннях про загальні закони розвитку природи і суспільства, екологічній відповідальності за професійну діяльність. Вона є складовою професійної компетентності й разом з іншими її складовими (практичною-спеціальною, соціальною, психологічною, комунікативною, інформаційною, валеологічною) утворює визначення професійної компетентності як інтегральної характеристики ділових і особистісних якостей спеціаліста, віддзеркалює не тільки рівень знань, умінь, досвід, достатній для досягнення цілей професійної діяльності, але й соціально-моральну позицію особистості [19, с. 109].

На сьогодні система підготовки компетентних публічних службовців має забезпечувати потреби органів публічної влади у працівниках з високим рівнем професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати управлінські функції, упроваджувати новітні соціальні технології, сприяти інноваційним процесам. Це дозволяє визначити шляхи створення нової системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів публічної сфери. Вони зумовлені насамперед стратегією та змістом реформ і перетворень, спрямованих на підвищення ролі наукових знань, професіоналізму та компетентності фахівців. Зміст і рівень їх спеціального, фахового, професійного навчання мають відповідати стратегічним напрямкам розбудови державності, мати випереджальний характер, урахувати високий динамізм соціальних і еколого-економічних процесів, ключові завдання формування публічного управління. Зокрема це стосується формування кадрового складу сфери публічного управління, на яких покладатиметься відповідальність за проведення стратегічної екологічної оцінки планів і програм та формування їх професійної компетентності.

Враховуючи, що об'єктом нашого дослідження є формування професійної компетентності фахівців сфе-

Рис. 1. Цикл навчання Д. Колба

ри публічного управління щодо стратегічної екологічної оцінки, вважаємо за потрібне зазначити, що стратегічна екологічна оцінка (далі — CEO) отримала міжнародне визнання як основний інструмент інтеграції екологічних пріоритетів у процесі стратегічного планування та прийняття стратегічних рішень. Сприяючи застосуванню принципів сталого розвитку, вона підтримує зусилля щодо переходу до "зеленої" економіки. CEO слід проводити в процесі підготовки державних стратегічних документів з метою аналізу та обліку наслідків планованої діяльності на ранніх етапах процесу прийняття рішень, коли ще можливий вибір різних варіантів, а також забезпечення адекватних консультацій із зацікавленими органами та громадськістю. Як наслідок, CEO сприяє підвищенню легітимності процесів планування і прийняття рішень, а також результатів цих процесів.

Основними міжнародними правовими документами в галузі CEO є: Директива 2001/42/ЕС "Про оцінку впливу деяких планів і програм на навколишнє середовище" (далі — Директива по CEO) та Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (далі — Протокол по CEO).

Суб'єктами CEO, згідно з проектом закону України "Про стратегічну екологічну оцінку", мають бути: органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, які є відповідальними за розроблення документів державного планування; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, обласні, Київська, Севастопольська міські державні адміністрації (відповідні підрозділи з питань охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я), органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я; громадськість; держава походження; зачеплена держава.

На нашу думку, провідною ознакою професійної компетентності фахівців сфери публічного управління щодо проведення CEO є її усвідомленість, сформованість в процесі трудової діяльності. І, якщо взяти до уваги, що процедура проведення CEO є відносно новою для України, то процес формування професійної компетентності кадрів щодо проведення CEO може базуватися на вже отриманому досвіді, зокрема в екологічній сфері, вдосконалюючи професіоналізм, що передбачає наполегливу працю з розвитку своїх здібностей і навичок та закріплення професійної позиції.

Одним із методів навчання, який базується на вже надбаному досвіді, є так званий цикл Колба (рис. 1), який визначає порядок особистісного навчання в ході програми. Така послідовність дозволяє дорослим, досвідченим людям приймати доповнення до своєї поведінки, що склалася, на рівні внутрішніх переконань.

Модель емпіричного навчання Д. Колба презентує два діалектично пов'язаних процеси розуміння досвіду: конкретний досвід і абстрактна концептуалізація; і два діалектично пов'язаних режими трансформації досвіду: рефлексійне спостереження і активне експериментування. Цей процес включає інтеграцію таких елементів: 1) знань, які містять поняття, факти й інформацію, отриману в рамках формального навчання і минулого досвіду; 2) діяльності або застосування знань у реальному світі; 3) рефлексії, тобто аналізу і синтезу знань і діяльності щодо створення нових знань [21]. Іншими словами, на думку Д. Колба, цикл навчання складається з чотирьох послідовних та взаємопов'язаних етапів: етапу конкретного досвіду, етапу рефлексивного спостереження, етапу абстрактної концептуалізації та етапу активного експериментування.

На першій стадії циклу учасники чи то використовують якийсь конкретний особистий досвід, який мають, чи то, що буває набагато частіше, набувають цього досвіду під час освітньої діяльності, організованої з урахуванням можливості безпосередніх взаємодій.

На другій стадії — "Рефлексивне спостереження" — створюються умови для критичного спостереження, рефлексії набутого досвіду й обговорення учасниками пов'язаних з цим вражень. Результативність такого обговорення буде максимальною, якщо виконується "правило трикутника": для кожного учасника в однаковій мірі важливими будуть три компоненти — тема, група та власне він. Порушення цього правила призводить до зміщення акцентів на якийсь один аспект і негативно впливає на результативність обговорення.

Третя стадія циклу — "Абстрактна концептуалізація" або "Формування моделей". Саме тут, як результат спільної рефлексії учасників, виникає унікальне знання, цінність якого — не в інформативності, а в його творчому характері. Цінність цього знання підсилюється взаємодією учасників, тобто їхнім спільним рухом у якомусь одному напрямку з метою реалізації своїх індивідуальних потреб. Результати взаємодії на цьому етапі виражені в формі висновків і умовиводів, зроблених учасниками завдяки спільній рефлексії.

На заключній стадії циклу особливе значення має перевірка сформульованих висновків. Найчастіше ця перевірка відбувається в процесі практики й, зрештою, призводить до набуття нового конкретного досвіду, який стає початком нового циклу навчання. Іноді стадія активного експериментування може й не відбутися безпосередньо під час освітньої програми, а настати вже по її закінченню, в подальшій освітній діяльності учасників [4, с. 12]. Навчання як процес, за допомогою якого знання є результатом комбінації розуміння і трансформації досвіду, визначається теорією емпіричного навчання [6, с. 40].

Однією з моделей емпіричного навчання, які існують у зарубіжному досвіді організації освіти дорослих, є цикл емпіричного навчання дорослих або модель Колба, у якому досвід дорослого є ключовим елементом. Д. Колб розглядає цикл емпіричного навчання в якості центрального принципу своєї теорії, у якій безпосередній або конкретний досвід є основою для спостережень і рефлексії. Спостереження й рефлексія асимілюються й перетворюються в абстрактні концепції, що забезпечують новий зміст діям, які можна активно проєкспериментувати, що, у свою чергу, приводить до набуття нового досвіду. Д. Колб зображує процес емпіричного навчання як ідеалізований цикл навчання або спіраль, де студент або слухач проходить всі етапи — виконання практичного завдання, рефлексію, мислення й дію.

Емпіричне навчання розглядається і як послідовність таких етапів: підготовка до навчального заходу, навчання через досвід і рефлексія через опитування, у якому бере участь студент. Цей підхід включає два важливих елементи моделі Д. Колба — досвід і рефлексію. Дослідник Д. Бауд також додає третій: підготовка до досвіду, який, на його думку, є важливим для того, щоб відбулося навчання [20, с. 165].

Навчання також є ефективнішим за умови, що його результати можна практично застосувати як в роботі так і в житті. Наприклад, під час роботи з державними службовцями можна запропонувати учасникам обговорити список проблем, що виникають у разі залучення громадськості до процесу прийняття управлінських екологічно важливих рішень щодо СЕО. Це обговорення, перш за все, дає їм можливість усвідомити, що така участь можлива. Крім того, учасники починають розуміти об'єктивний характер проблем, з якими вони зустрічаються в роботі, й разом розпочати вироблення шляхів їх подолання.

На відміну від традиційних методів навчання, в основу інтерактивного тренінгу закладено принцип багатосторонньої комунікації (рис. 2 б), що характеризується відсутністю полярності й мінімальною концентрацією на позиції викладача. Організації процесу багатосторонньої комунікації, в якій учасники більш мобільні, відкриті й активні, сприяє використання відповідних методів навчання, які первинно орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів особистості [4].

Однією з обов'язкових умов ефективного методу навчання тренінгу є баланс між змістом і процесом. Для балансування програми й досягнення цілей окремої сесії

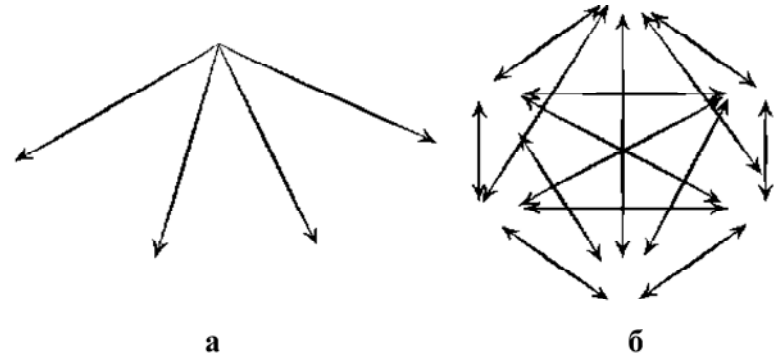

Рис. 2. Моделі односторонньої (а) та багатосторонньої (б) комунікації

й навчального процесу в цілому використовуються різні методи, вибір яких залежить від таких факторів: цілей і завдань тренінгу; специфіки й потреб аудиторії; необхідності утримувати увагу аудиторії протягом певного часу; обмежень — часу, кількості учасників, наявності обладнання тощо.

Враховуючи, що за основу формування професійної компетентності фахівця сфери публічного управління з СЕО нами обрано цикл Колба, який передбачає наявність безпосереднього досвіду, то для подальшої трансформації досвіду та отримання нових спеціальних знань потрібно визначити найкращі навчальні методи, за яких наданий матеріал буде засвоєно найкраще, а необхідні знання — найкоротший термін.

У [22; 4] представлені основні характеристики, позитивні якості й обмеження різних навчальних методів, серед яких виокремлюються: лекції, роботи в малих групах, дискусії, аналіз ситуативних моделей, рольові ігри, робота з текстом, робочими листами та анкетами, мозковий штурм тощо. Дослідження та врахування їх сильних сторін і обмежень допоможе у виборі відповідної стратегії навчання кадрового персоналу органів публічної влади щодо питань проведення СЕО.

Крім того, важливо зазначити, що добре розроблена навчальна програма має бути заснована на ретельному плануванні двох основних компонентів — змісту (що викладати?) і процесу (як викладати?). Програма, заснована на принципах теорії навчання Д. Колба, дозволить не тільки ефективно комбінувати різні методи і стилі навчання, використовувати досвід учасників, а й налагодити багатосторонню комунікацію, створити атмосферу, в якій відповідальність за результат навчання несуть як викладач, так і учасники навчання.

У теперішній час в Україні ще не прийнято основний закон по СЕО, тому важливо бути обізнаним щодо європейської нормативно-правової бази в цій сфері та володіти знаннями з практики зарубіжного досвіду проведення СЕО. Виконання СЕО — це відносно новий специфічний новий вид діяльності в Україні, який потребуватиме від фахівців спеціальних знань як у сфері екології, екологічної безпеки так і в сфері стратегічного управління та проєктного аналізу.

Звичайно, що структура професійної компетентності кадрів в публічній сфері щодо проведення СЕО, в основному має базуватися на загальній характеристиці структури екологічної компетентності.

Таблиця 2. Критерії визачення рівня екологічної компетентності

Когнітивний критерій	Ціннісний критерій	Діяльнісно-практичний критерій
- знання принципів організації та функціонування екосистем, що визначають якість навколишнього середовища, виробництва та здоров'я людини; - знання про екологію рідного краю; - вміння правильно аналізувати та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки екологічних проблем; - вміння прогнозувати екологічні наслідки людської та професійної діяльності, оцінювати екологічні відносини у контексті концепції стійкого розвитку країни	- почуття співпереживання та співчуття природі; - незалежність в екологічних судженнях; - переконаність у необхідності щоденно дотримуватися міри, норм і правил природокористування, бережливого відношення до природного середовища у повсякденному житті та професійній діяльності; - стійкий інтерес до проблем взаємодії суспільства з природою, розуміння необхідності розв'язання виникаючих протиріч; - необхідність у пізнанні екологічних відносин, інтерес до них у процесі навчання	- вміння протистояти проявленям екологічного вандалізму у професійній праці, у повсякденному житті та соціальній діяльності; - звичка дотримуватися екологічних норм поведінки та проявлення екологічної ініціативи в процесі оволодіння професією

Відтак, І. Січко рівень екологічної компетентності визначає за трьома критеріями: когнітивним, ціннісним та діяльнісно-практичним [18, с. 207]. Змістові складові вказаних критеріїв подано в таблиці 2.

Національним агентством України з питань державної служби спільно з Міністерством екології та природних ресурсів України та Державною екологічною академією післядипломної освіти та управління було розроблено та затверджено Комплексну професійну програму екологічної підготовки державних службовців [9]. Згідно з цією Програмою, знаннями і навичками, оволодіння якими передбачає сформованість професійної компетентності кадрів в екологічній сфері, є: теоретичні основи державного, соціального та екологічного управління; необхідні знання в області загальної екології, раціонального природокористування, екологічного права; вміння користуватися методами екологічної експертизи і моніторингу навколишнього природного середовища, економічного регулювання природокористування; знання сучасних технологій управління на локальному і регіональному рівнях, у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки; вміння готувати суспільну думку при реалізації крупних господарських проєктів, які стосуються інтересів широких верств населення або впливають на екологічну ситуацію в регіонах, містах та інших населених пунктах тощо.

Крім основних критеріїв визачення екологічної компетенції, важливим є окреслення компетентнісних ознак фахівця з SEO. Враховуючи зарубіжну практику і принципи та методи проведення SEO, вважаємо, що компетентнісні ознаки фахівця з SEO (крім основних, загально прийнятих) мають складатися з окремого переліку знань і умінь (табл. 3). Тобто посадова особа публічного управління — фахівець з SEO повинен бути обізнаним та володіти спеціальними знаннями та практичними навичками.

Для формування професійної компетентності фахівців SEO мають бути розроблені спеціальні навчальні програми в рамках курсів підвищення кваліфікації, проведення спеціальних тренінгів тощо.

Сьогодні досить активно впроваджують мережеве дистанційне навчання, яке перевершує традиційні форми, а їх поєднання надає значні потенційні можливості для формування професійної компетентності

майбутніх фахівців, завдяки наявності розвинених засобів для позитивного впливу на мотиваційно-ціннісну, операційно-когнітивну та емоційно-вольову сфери особистості [14, с. 177]. Мережеві технології у підготовку кадрів управління дозволяють використовувати можливості Інтернету для мультимодального представлення навчальної інформації, автоматизації контролю, моніторингу, професійного спрямування змісту. Це супроводжується активізацією пізнавальної діяльності, появою позитивної мотивації до здобуття знань, розвитком вольових якостей майбутніх фахівців, їхньої здатності до саморозвитку та сприяє формуванню професійної компетентності кадрів [2, с. 33—34].

Основні етапи підготовки фахівців у сфері використання інформаційно-комунікаційні технології (далі — ІКТ) [12, с. 44—45] можуть бути використані у публічній сфері й при підготовці фахівців з SEO: впровадження уніфікованих процедур оцінки кваліфікаційних навичок співробітників у сфері застосування сучасних інформаційних технологій; створення і розвиток інфраструктури регіональних центрів по підготовці і підвищенню кваліфікації кадрів у сфері ІКТ; розробка і фінансування програм навчання для різних категорій фахівців, а також необхідних методичних матеріалів; інформування кадрів про передовий досвід і інновації у сфері інформаційних технологій; створення системи мотивації, заохочення і регламентації процесів використання державними службовцями інформаційних технологій; впровадження заходів, направлених на просування і популяризацію технологій електронного урядування, підвищення кваліфікації громадян і організацій, що використовують інформаційні технології для взаємодії з органами державної влади.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи результати дослідження можемо констатувати, що професійна компетентність кадрів у публічній сфері щодо SEO може мати наступні сутнісні ознаки: поглиблене знання предмета, сукупність професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей та професійної культури особи, яка працює в органі публічного управління з питань проведення SEO, що відповідає завданням і функціям екологічно-управлінського характеру та є достатньою для успішного здійснення професійної діяльності щодо прий-

Таблиця 3. Компетентнісні ознаки фахівця з СЕО

Теоретичні питання (знання):	Практичні питання (вміння):
<ul style="list-style-type: none"> - що таке СЕО; - ціль СЕО; - міжнародні правові документи; - переваги СЕО і пов'язані з нею витрати; - принципи ефективного проведення СЕО; - учасники процесу СЕО; - зв'язки та розбіжності між СЕО і ОВОС; - процес інтеграції СЕО в розроблення планів і програм; - типові завдання процесу розроблення планів і програм; - типові стадії процесу СЕО; - моделі інтеграції СЕО в розроблення планів і програм, їх сильні та слабкі сторони 	<ul style="list-style-type: none"> - попередня оцінка (на теоретичних засадах); - визначення необхідності СЕО; - визначення сфери охоплення (на теоретичних засадах); - аналіз вихідних умов; - аналіз наслідків (очікувані результати) і заходи щодо їх пом'якшення (у тому числі альтернативи); - підготовка звіту (довіді) по СЕО; - забезпечення контролю і якості; - консультації з зацікавленими сторонами; - СЕО і прийняття рішень (врахування висновків при затвердженні планів і програм); - моніторинг за результатами СЕО

няття стратегічних екологозначущих управлінських рішень; є важливим компонентом підсистеми професіоналізму діяльності.

Основними дієвими напрямками формування та підвищення рівня професійної компетентності публічних службовців з питань СЕО можна вважати розроблення й обґрунтування нових критеріїв оцінювання якостей, результативності в сфері публічної служби, стимулювання професійного зростання в процесі щорічного оцінювання, участі у відкритих конкурсах. Ухвалення Закону про стратегічну екологічну оцінку допоможе визначити систему підбору кадрів в органах публічної влади щодо проведення СЕО, головними пріоритетами якої має стати професійна компетентність персоналу в цій сфері.

Саме за допомогою обов'язкової професійної підготовки, надбання нових знань та вмінь, удосконалення вже набутих навичок, фахівців з СЕО буде в змозі обґрунтовано передбачати і прогнозувати свою діяльність, пов'язану з процесами проведення стратегічної екологічної оцінки, приймати зважені стратегічні управлінські рішення, які сприятимуть подальшому розвитку територій та запобігатимуть екологічній кризі.

Література:

1. Аскеров Э.М. Многокритериальная модель оценивания профессиональной компетенции специалистов / Э.М. Аскеров // Информатика в образовании. — 2009. — № 8. — С. 110—112.
2. Болюбаш Н.М. Формування професійної компетентності державних службовців у вищих навчальних закладах / Н.М. Болюбаш // Наукові праці. Державне управління. — Вип. 182. — Т. 194. — С. 31—35.
3. Бондар С. Компетентність особистості — інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С. Бондар // Біологія і хімія в школі. — 2003. — № 2. — С. 8—9.
4. Велігош О. Виконання положень Орхуської конвенції: Розробка та проведення навчання державних службовців: посібник для тренера / О. Велігош, О. Пометун // Екологічна інформація, освіта та інформованість громадськості EuropeAid 02-0114. — К., 2004. — 205 с.
5. Волик В. Компетентності державних службовців України: наукові підходи до класифікації / В. Волик / Державне управління та місцеве самоврядування. — 2012. — № 3 (14). — С. 205—214.
6. Дернова М. Моделі емпіричного навчання дорослих: зарубіжний досвід / М. Дернова // Порівняльно-педагогічні студії. — № 2 (24). — 2015. — С. 40—45.

7. Дружилов С.А. Обобщенный (интегральный) подход к обеспечению становления профессионализма человека [Электронный ресурс] // Психологические исследования: электронный научный журнал. — 2012. — № 1 (21). — С. 2. URL. — Режим доступа: <http://www.psy-study.ru/index.php/num/2012n1-21/621-druzhilov-21.html>

8. Егорова Л.В. Национальная безопасность: экологические интересы и ценности / Л.В. Егорова // Проблемы безопасности и чрезвычайных ситуаций. — 2005. — № 6. — С. 3—11.

9. Комплексна професійна програма екологічної підготовки державних службовців [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.center.gov.ua/pres.../108_6436fc7bc53fbde8a75ed67cff971fda.pdf.

10. Маркова А.К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. — М.: Международный фонд "Знание", 1996. — 308 с.

11. Марченко Л.І. Екологічна компетентність як показник екологічної освіти та як складова життєвої компетентності / Л.І. Марченко // Проблеми освіти: науково-методичний збірник. — 2010. — № 64. — С. 92—95.

12. Моделі компетенцій державних службовців: наук. розробка / Авт. кол.: І.В. Клименко, Е.А. Афонін, А.В. Журавльов та ін. — К.: НАДУ, 2012. — 72 с.

13. Морозова Т.Ю. Аналіз дефініцій компетентнісного підходу щодо освіти / Т.Ю. Морозова // Освіта Донбасу. — 2005. — № 3. — С. 5—11.

14. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособ. / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров / Под ред. Е.С. Полат. — М.: Академия, 2002. — 271 с.

15. Про оцінку впливу деяких планів і програм на навколишнє середовище: директива Європейського парламенту і Ради 2001/42/ЕС від 27 червня 2001 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:32001-L0042>

16. Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті: закон України № 562-VIII від 01.07.2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/562-19>

17. Ромейко Н.В. Научно-педагогические основы проектирования содержания дополнительного послезовского экологического образования: автореф. дис. на соискание учен. степ. канд. пед. наук / Н.В. Ромейко. — Тюмень, 2000. — 21 с.

18. Січко І. Екологічна компетентність як професійна складова підготовки майбутніх вчителів початкових класів / І. Січко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2013. — № 7. — С. 205—209.

19. Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-метод. посіб. / Авт. колект.: В.Т. Лозовецька, Л.Б. Лук'янова, Л.В. Козак, Л.Б. Паламарчук, Л.В. Грибова та ін. — К., 2010. — 382 с.

20. Boud D. Conceptualising learning from experience: Developing a model for facilitation / D. Boud // 35th Adult Education Research Conference Proceedings. — Knoxville, TN: University of Tennessee, 1994.

21. Itin Christian. Reasserting the Philosophy of Experiential Education as a Vehicle for Change in the 21st century / Christian Itin // Journal of Experiential Learning. — 1999. — 22 (2). — P. 91—98.

22. Weinger Merri. Teacher's guide on basic environmental health [Електронний ресурс] / World Health Organization, Geneva, Switzerland, 1999. — Режим доступу: <http://apps.who.int/iris/handle/10665/66012>

References:

1. Askerov, Je. M. (2009), "Multi-criteria model of professional competence assessment", *Informatika v obrazovanii*. vol. 8, pp. 110—112.

2. Boliubash, N. M. (2012), "Formation of professional competence of civil servants in higher educational establishments", *Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnia*, vol. 194, no. 182, pp. 31—35.

3. Bondar, S. (2003), "Personality competence is an integrated component of students' learning achievements", *Biologiya i khimiya v shkoli*, vol. 2, pp. 8—9.

4. Velihosh, O. and Pometun, O. (2004), *Vykonannya polozhen' Orkhus'koj konvetsii: Rozrobka ta provedennia navchannia derzhavnykh sluzhbovtiv: posibnyk dlia trenera [Implementation of the provisions of the Aarhus Convention: Developing and conducting training for civil servants: a manual for a trainer]*, *Ekolohichna informatsiia, osvita ta informovanist' hromads'kosti EuropeAid 02-0114*, Kyiv, Ukraine.

5. Volyk, V. (2012), "Competence of civil servants of Ukraine: scientific approaches to classification", *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriadvannia*, vol. 3, no. 14, pp. 205—214.

6. Dernova, M. (2015), "Models of empirical adult education: foreign experience", *Porivnial'no-pedahohichni studii*, vol. 2, no. 24, pp.40—45.

7. Druzhilov, S.A. (2012), "Generalized (integral) approach to ensuring the development of human professionalism", *Psihologicheskie issledovaniya: jelektronnyj nauchnyj zhurnal*, [Online], vol. 1, no. 21, available at: <http://www.psystudy.ru/index.php/num/2012n1-21/621-druzhilov21.html> (Accessed 17 Jan 2017).

8. Egorova, L. V. (2005), "National security: environmental interests and values, *Problemy bezopasnosti i chrezvyhajnykh situacij*", vol. 6, pp. 3—11.

9. National Agency of Ukraine for Civil Service and Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine (2011), "Integrated professional program of environmental training of civil servants", available at: www.center.gov.ua/pres.../108_6436fc7bc53fbde8a75ed67cff-971fda.pdf (Accessed 17 January 2017).

10. Markova, A. K. (1996), *Psihologija professionalizma [Psychology of professionalism]*, *Mezhdunarodnyj fond "Znanie"*, Moscow, Russia.

11. Marchenko, L. I. (2010), "Ecological competence as an indicator of ecological education and as a component of life competence", *Problemy osvity: naukovometodnyj zbirnyk*, vol. 64, pp. 92—95.

12. Klymenko, I. V. Afonin, E. A. Zhuravliov, A. V. and other (2012), *Modeli kompetentsij derzhavnykh sluzhbovtiv [Models of competencies of civil servants]*, NADU, Kyiv, Ukraine.

13. Morozova, T.Yu. (2005), "An analysis of the definitions of a competent approach to education", *Osvita Donbasu*, vol. 3, pp. 5—11.

14. Polat, E. S. Buharkina, M. Ju. Moiseeva, M. V. and Petrov, A. E. (2002), *Novye pedagogicheskie i informacionnye tehnologii v sisteme obrazovanija [New pedagogical and information technologies in the education system]*, *Akademija*, Moscow, Russia.

15. The European parliament and the council of the European union (2001), *The Directive of European Parliament and of the Council "On the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment"*, available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1499070183887&uri=CELEX:32001L0042> (Accessed 17 January 2017).

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), *The Law of Ukraine "On Ratification of the Protocol on Strategic Environmental Assessment to the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context"*, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/562-19> (Accessed 17 January 2017).

17. Romejko, N. V. (2000), "Scientific and pedagogical principles of designing the content of additional postgraduate environmental education", Ph.D. Thesis, *Pedagogical sciences*, Nina. Romejko State University of Tyumen, Tyumen, Russia.

18. Sichko, I. (2013), "Ecological competence as a professional component of the preparation of future primary school teachers", *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, vol. 7, pp. 205—209.

19. Lozovets'ka, V. T. Luk'ianova, L. B. Kozak, L. V. Palamarchuk, L. B. Hrybova, L. V. and other (2010), *Formuvannia profesijnoi kompetentnosti fakhivtsia sfery posluh i turyzmu [Formation of professional competence of a specialist in the sphere of services and tourism]*, Kyiv, Ukraine.

20. Boud, D. (1994), "Conceptualising learning from experience: Developing a model for facilitation", *Published in Proceedings of the 35th Adult Education Research Conference, 20—22 May 1994, College of Education, University of Tennessee, Knoxville, Tennessee*, pp. 49—54

21. Itin, Christian (1999), "Reasserting the Philosophy of Experiential Education as a Vehicle for Change in the 21st century", vol. 22, no. 2, pp. 91—98.

22. Weinger, Merri (1999), "Teacher's guide on basic environmental health", *World Health Organization, Geneva, Switzerland*, available at: <http://apps.who.int/iris/handle/10665/66012> (Accessed 17 January 2017).

Стаття надійшла до редакції 06.07.2017 р.